

Ivan Knafelje

REFORMA SJEMENIŠTA I ODGOJ ZA CELIBAT

Svima je poznato da se danas u Crkvi i u svijetu često vodi živa, katkad upravo žučljiva polemika o obvezatnom celibatu svećenika Zapadne Crkve. Mnogo nam je manje poznato kako se odgojitelji u sjemeništima, ne samo opće Crkve nego i naših hrvatskih biskupija bave ne baš lakim problemom reforme sjemeništa, koja je danas živo u toku. Još je manje poznato kako se u vrijeme čestog osporavanja obvezatnom celibatu bave i pitanjem kako unaprijediti odgoj za Bogu posvećeno beženstvo u našim sjemeništima. Isusovci, koji danas rade u tri bogoslovna i u tri dječjačka hrvatska sjemeništa kao odgojitelji i profesori, i u tom pogledu svakog dana osjećaju teret neposredne odgovornosti. Bez obzira na sva osporavanja svih stoljeća povijesti celibata na temelju Objave znamo da će se »Katolička Crkva uvijek morati legitimirati kao od Krista utemeljeno kraljevstvo Božje na zemlji i time što poznaje stalež djevičanstva, što ga poštuje i ističe«, kako kaže poznati teolog-publicista E. Schillebeeckx. A to znači da će morati za taj stalež i prikladno odgajati i odabirati od Boga pozvane. Iz odgojne prakse potječe i ovih nekoliko misli koje su već bile iznesene u jednom predavanju na Pedagoškom tečaju sjemeništnih poglavara i odgojitelja u Zagrebu.

Oni koji sudjeluju u odgoju za celibat prije svega ističu da priprava traži svakako specifičan odgoj, drukčiji od odgoja za brak. Ta specifičnost ipak ne traži drukčiju sredinu za kandidate nego što je ona prirodna, obiteljska. Čak se smatra da bi bilo idealno kad bi se taj odgoj mogao postići baš u obiteljskoj sredini iz koje kandidat potječe. Znamo da je taj ideal rijetko dostiživ. Iskreno valja priznati da su kod nas osobito urbanizirane, gradske regije tako malo kršćanske, toliko udaljene od živog i aktivnog kršćanskog života da ostaje vrlo malen broj obitelji u kojima se ne gasi karizma Bogu posvećenog beženstva. Stoga Crkva ponovno izjavljuje da su joj nužno potrebna sjemeništa, a bolju pastorizaciju gradova treba pripremiti u boljoj budućnosti.

U današnjem koncilskom »zaokretu« u Crkvi postoje različiti zamišljaji novog sjemenišnog uređenja, a dosljedno tome i odgoja za celibat u sjemeništu. Svakako se sve više napušta odgoj za krepost mladenačke uzdržljivosti i čistoće prema otprilike ovakvom receptu: zao nagon treba neprestanim »protuspolnim« injekcijama lomiti i kršiti. Znači, sjemenišni odgoj time se shvaća u biti kao

navikavanje na držanje u kojemu ne može doći ni do kakvih osobnih unutarnjih konflikata. Odnosno, on se sastoji u odvikavanju i u čuvanju od zlog svijeta. Prema tom receptu, ako se kandidat dosta dugo i dosta čvrsto utiskuje u »kalup«, onda se kasnije može mirne duše izvaditi jer će se utisnuti oblik već sačuvati. Ali čovjek nije običan gips za lijevanje! Sjemeništarac mora aktivno sudjelovati u svom odgoju. Počevši od puberteta, znamo, sav odgoj mora za pravo biti pomaganje u samoodgoju. Posve je iluzorno da se mladi čovjek može ugraditi od osobnog sukoba s nagonom. Prema tome, odgojitelji se moraju pobrinuti da stvore takve odgojne i životne uvjete u kojima realno može doći do pravog rješenja u tom sukobu. Dakako da je to delikatna stvar i da pogreške nisu isključene. Nije lako postići pravu svrhu odgoja za celibat koja nije u tome da se u čovjeku uništi »eros«, već da se otkupi i karizmatičnom milošću posveti.

Nasuprot pojednostavnjenom receptu i kalupu iz predašnjih vremena neka se sjemeništa poslije Koncila gotovo preko noći okrenuše i odoše u drugi ekstrem pretjerane liberalizacije, pa čak i erotizacije sjemeništaraca. Time je bar za neko vrijeme u nekim dijelovima Evrope doveden u pitanje ne samo odgoj za celibat već i sama njegova opstojnost uopće. Nasuprot starinskom kalupu i prestrogim ogradama, kandidatima se neprestano predočuje potreba »kontakta sa svijetom«, dok se kontakt s Bogom sve više gubi. Takva odgojna akcija motivira se »približavanjem svijetu«, »odgojem za zrelost i za osobnu slobodu« i sličnim pokoncilskim dobronamjernim parolama, koje, čini se, ne sadržavaju koncilski duh jer se uzimaju odveć jednostrano. Redovita popratna pojava takva sjemenišnog odgoja jest, kao što se može lako zapaziti, prije svega naglo smanjenje broja onih mladića koji ulaze u sjemeništa, a zatim sve manji broj bogoslova koji pristupaju redenuj. Kao primjer navodi se čitav niz sjemeništa u Holandiji, Njemačkoj, u Austriji i drugdje.

Ako se dademo poučiti tim iskustvom, mogli bismo izbjeći slične nepoželjne posljedice. Rješenje problema valja svakako uvijek iznova tražiti u Objavi i u koncilskim dokumentima. Budući da je celibat zasnovan na biblijsko-teološkoj motivaciji, očito je da se na njoj mora zasnivati i odgoj. Razmatramo li motiiv celibata, tj. »poradi Kraljevstva Božjega«, onda vidimo da on dovodi čovjeka u osobit i u neposredniji stav prema Bogu. Krist Gospodin koji je za nas sve žrtvovao, zaista jedini zaslužuje da mu sve damo: čak i pravo na vlastitu obitelj, pravo na vlastiti privatni život. Katkad se pogrešno misli da onaj koji bira celibat bira neko »slobodno stanje«. Kao da osim braka postoji još samo slobodno stanje! Dilemu valja postaviti ispravno: brak postoji nasuprot osobitom predanju Bogu u celibatu. Kao što postoji specifično predanje čovjeka u braku, tako postoji i specifično predanje Bogu u celibatu. Odatle bez sumnje slijedi i drukčiji odnos prema svijetu i drukčiji odnos prema ženi. Čak do te mjere da kao što kod zaručnika u procesu zaljublivanja nastaju neke psihosomatske promjene, tako i u intenzivnom spremanju i »uronjavanju« u Kristovu karizmu također nastaju, iako drukčije, psihosomatske promjene, sa stanovišta medicinske znanosti priznate kao potpuno normalne. To je ljudska i prirodna strana karizme celibata.

Kao što znamo, ljudska se strana može i mora razvijati da bismo postigli uravnoteženu osobnost kao nosioca karizme. Na to nas osobito upućuje psihologija čovjekova razvoja. Ona je kroz svoja istraživanja već uvelike otkrila da postoje određeni optimalni uvjeti za razvoj i za konačno ostvarenje nekog zvanja. Osobito su istraživanja zvanja za celibat pokazala da je tu odlučujuć već odgoj u ranom djetinjstvu, gdje glavnu ulogu obično igra majka, a kasnije u doba puberteta, glavnu ulogu ima svećenik koji je mladiću prijatelj. Imajući to pred očima, stručnjaci stižu neke glavne činioce koji mogu znatno pridonijeti napretku odgoja za celibat.

Prije svega, svi ističu zahtjev dekreta »Optatam totius«, prema kojemu je osnovni činilac odgojitelj.

U nizu odgojitelja prvo mjesto zauzimaju majke, kako smo već istakli. Stoga je u dušobrižničkom radu veoma važno mlade majke upućivati kako će u obitelji provoditi zdrav kršćanski odgoj djece. Zatim dolazi svećenik-dušobrižnik u određenoj kršćanskoj mjesnoj zajednici. A u sjemeništima — cijela odgojiteljska ekipa. Zato »Optatam totius« naglašava: »Budući da odgoj pitomaca ovisi o razumnim propisima, a najviše o prikladnim odgojiteljima, treba za odgojitelje i za profesore izabrati najbolje između njih, i treba da se brižljivo pripreme temeljitim studijem, odgovarajućim pastoralnim iskustvom i naročitom duhovnom i pedagoškom formacijom. Zbog toga treba uvesti ustanove koje služe toj svrsi ili bar dobro organizirane tečajeve, kao i redovite sastanke sjemenišnih starješina.« Jedva bi se mogli postaviti veći zahtjevi. Zato u duhu tog dekreta više nipošto ne dolazi u obzir da za odgojitelje u sjemenište dođu ljudi koji se nigdje drugdje »nisu mogli upotrijebiti«. »Glavno da su pobožni i disciplinirani.« Neovisno o dekretu, spontano se u tom smislu javlja i glas samih sjemeništara. Tako je jedan od prošlogodišnjih maturanata u Dječjačkom sjemeništu u Zagrebu najbolje izrazio njihovo mišljenje kada je u jednom članku napisao: »Bilo bi najbolje kad bi bilo moguće da to budu sve redom profesionalni pedagozi.«

Dakako, nije lako ni pronaći niti dovesti u sjemenište takve vrsne sile. Što ako dijeca ne može popuniti prazne župe? Odakle uzeti svećenike-odgojitelje za sjemeništa ako onda nastanu još veće praznine na terenu?

U tom slučaju, kako vele iskusni pastoralisti, treba tako rasporediti raspoložive sile da se stvori što bolja i što sigurnija perspektiva. U sjemeništima se nikako ne smije osjetiti nestašica odgojitelja jer bi to potkopavalo i samu mogućnost da se prilike u mjesnoj Crkvi poboljšaju i srede. U sjemeništa ne dolazi »višak« klera, već »žrtva«. Ali zato vrlo rentabilna žrtva, koja može najbolje i najbrže poboljšati prilike na terenu. Nestašica klera još jače naglašava potrebu da se u sjemeništa upute najsposobniji ljudi i u dostatnom broju. Oni treba da djeluju kao »multiplikatori« zvanja, koji će sami sebe uviše-štručiti.

Ne nije dosta samo naći sposobne — valja ih i prethodno formirati za taj delikatan rad. Prva koncilaska biskupska sinoda u Rimu bavila se posebno i pitanjem formiranja sjemenišnih odgojitelja. Prvotni je zahtjev bio da svi moraju proći odgovarajuće pedagoške škole. No kako to danas u većini slučajeva nije provedivo, sinoda je taj zahtjev ublažila tako što traži da svatko tko treba da postane odgojiteljem u sjemeništu mora prije toga proći takozvanu »pripravnu« jednu ili drugu godinu u radu u sjemeništu kako bi najprije bio dobro upućen u taj rad.

Posve je prirodno da odgoj za celibat u duhu papinske enciklike i suvremenih potreba traži i posebno pripremljene odgojitelje. Kod nas je u tome najviše postignuto putem sastanaka duhovnikâ i sistematskih instrukcija.

Možda već tih nekoliko napomena pokazuje kako nam suvremeni razvitak života unutar Crkve daje vrijednih elemenata, pomoću kojih možemo ne samo prilagoditi već i uistinu unaprijediti odgoj za celibat. Otvaraju nam se i novi vidici koji su još nedavno, u toku našeg stoljeća bili nepoznati. Život i rad u sjemeništima iz temelja se mijenja. Morali bismo očekivati i to da će s vremenom ti novi vidici prodirjeti i u širu crkvenu zajednicu, pa i u širu javnost. Želimo da izazovu to da se celibat više cijeni i ispravnije shvaća. Time bi se ispunila težnja sv. Oca, koji je saborskim ocima rekao da želi dati svećeničkom celibatu u današnjim prilikama nov sjaj i novu čvrstinu. A to bez sumnje želi i sva autentična Kristova Crkva.